

SZLOVÉNIA TÉRSZERKEZETE AZ ÉVEZRED VÉGÉN

NÉMETH NÁNDOR

Kulcsszavak: Szlovénia; Térfelosztás; Régiók; Területi egyenlőtlenségek

1. Szlovénia térfelosztása és regionális rendszere

Szlovénia Közép-Európa egyik legfiatalabb állama. A szlovén nemzet a történelmi idők folyamán még soha nem rendelkezett önálló államisággal; mindig a környező, nagy birodalmak részei voltak. Az első világháború előtt például öt osztrák koronatarományban (Krajna, Stájerország, Karintia, Götz és Gradiska, Trieszt és Isztria), a történelmi Magyarországon, Horvát-Szlavónországban és Olaszországban, tehát politikai szempontból teljes területi széttagoltságban éltek. A szocialista Jugoszlávián belül már területileg elkülönült, egyenrangú tagköztársaságot alkottak, viszonylagos önállósággal. Egészen addig, amíg az 1990. áprilisában megválasztott szlovén parlament 1990. július 2-án ki nem adta a Szlovén Köztársaság szuverenitásáról szóló nyilatkozatot. Még ugyanezen év decemberében népszavazást tartottak az önrendelkezésről, ahol a szavazásra jogosult polgárok túlnyomó többsége meg is jelent és hatalmas többséggel az önállóságra, a Jugoszláviától való elszakadásra voksolt. A szlovén parlament 1991. június 25-én fogadta el az új állam alkotmányát, majd másnap ünnepélyesen bejelentették Szlovénia függetlenné válását. (*Tüske T. 2001*)

Szlovénia, mivel területén mindössze tíz napig dúlt a háború, hamar meg tudta kezdeni demokratikus államszervezetének kiépítését és a szocialista blokkot általánosan érintő válságot megsínylő gazdaságának rendbetételét. Az ország ezen a téren egyébként is hatalmas előnnyel indult, hiszen már a Szovjetunió összeomlása előtt is az egyik legfejlettebb régiónak számított térségünkben.

Szlovénia demokratikus működésének, ezen belül területi rendszerének alapja az alkotmány által az állampolgárok közösségeinek részére alapjogként garantált önkormányzatiság. Szlovénia közigazgatási és regionális rendszere az alábbiak szerint épül fel:

➤ *Települések (Naselja; Settlements):*

Számuk: 5997. Településen épületek egybefüggő vagy nem egybefüggő csoportja értendő, amely rendezett földrajzi egységet alkot. A településeknek önálló nevük és házsámozási rendszerük van; területük egy vagy több statisztikai körzetből tevődik össze. Ebből a definícióból következik a települések óriási száma. Szlovénia településszerkezete igen tagolt, aprófalvas. Gondoljunk csak bele: az ország területe alig 20000 km², mégis közel hatezer települést tartanak számon, ami majdnem kétszer annyi, mint Magyarország településeinek száma. (Bár ha nálunk is ilyen egyszerű lenne a települési lét definíciója, két-háromszorosára nőne a települések száma.)

➤ *Járás, önkormányzati közösség (Občine; Municipalities):*

Számuk: 192. A járások adják a helyi önkormányzás alapegységeit és egyedüli területi szintjét. Helyi önkormányzatot települések vagy települések csoportjai hozhatnak létre az érintett települések polgárainak megkérdezésével, pozitív eredménnyel záruló helyi népszavazást követően. Az alapítás feltétele, hogy az érintett települések összlakossága legalább ötezer fő legyen. Kivételes esetben földrajzi (pl. határ menti helyzetből fakadó), nemzetiségi, történelmi vagy gazdasági okból el lehet térni ettől a szabálytól. Ez a dimenzió a szlovén területi gondolkodás alapja. E járások településeinek tehát egy közös polgármestere és képviselőtestülete van.

Szlovéniában a kilencvenes évek elején még csak 62 járás (občina) létezett. Ezek már akkor is, a mai járásokhoz hasonlóan, a rendszeres statisztikai adatközlés alapvető területi szintjét adták (lásd a szlovén statisztikai évkönyveket 1995-ig). E 62 járás helyett 1995 januárjában 147, az eddigiekkel azonos funkciójú önkormányzati területi egység jött létre, melyek száma az 1996-ban elfogadott, a "Helyi önkormányzatok alapításának eljárási szabályairól és területének megállapításáról" szóló törvény hatályba lépése után, több év alatt, a már meglévő járások osztódása révén, további 45-tel gyarapodott. (A statisztikai adatfelvételi és adatközlő rendszer sajnos nem követte túl gyorsan a változásokat, ezért még az 1999-es statisztikai évkönyvben is a 147 járásra vonatkozó adatsorokat találjuk.)

➤ *Statisztikai régiók (Statistične regije; Statistical regions):*

Számuk: 12. A statisztikai régiók felelnek meg Szlovéniában a NUTS-rendszer 3. szintjének. Ez a területi szint csak adatgyűjtési, strukturálási és szolgáltatási funkciókkal rendelkezik, tehát önkormányzatilag (még) nem intézményesült. A régiókat 1995-ben hozták

létre, így csak az 1996-os statisztikai évkönyvben találkozhatunk velük először. Azóta viszont folyamatos és következetes a velük kapcsolatos adatszolgáltatás. A statisztikai régiók a fent ismertetett járásokból épülnek fel, határaik igazodnak azok határaihoz. (Tüske T. 2001, Brejc, M.-Vlaj, S. 2000)

➤ *Népszámlálási körzetek (Popisni okoliši; Census districts):*

Számuk: 15319. Mint elnevezésük is mutatja, csak a népszámlálások idején töltenek be adatfelvételi funkciót.

➤ *Statisztikai körzetek (Statistični okoliši; Statistical districts):*

Számuk: 8225. Ezt a rendszert 1959-ben állították fel, kizárólag statisztikai adatfelvételek céljából. A statisztikai körzetek fennállásuk óta standard egységek; területüket csak a települések határvonalának változásakor módosítják. Minden statisztikai körzet egy településen belül helyezkedik el.

➤ *Kataszteri terület (Katastrske občine; Cadastral communities):*

Számuk: 2696. A kataszteri terület jelenti a telekkönyvi nyilvántartási rendszer alapegységét. Nem történik statisztikai felvétel ezen a szinten.

➤ *Városi járás, város (Mesta; Towns):*

Számuk: 51. A területi struktúra 1995 óta érvényes jogi szabályozása szerint a város nem számít kiemelt területi-közigazgatási egységnek. Az alkotmány értelmében a város városi járássá nyilvánítható. A városi járás saját feladatain kívül egyéb, városfejlesztéssel kapcsolatos, ám egyébként állami hatáskörbe tartozó feladatokat is ellát.

1. táblázat: Szlovénia regionális rendszere

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia, 1999., 2001.*)

Statisztikai régiók <i>Statistical regions</i>	Járások száma <i>Number of municipalities</i>	Települések száma <i>Number of settlements</i>	Terület (km ²) <i>Area (km²)</i>	Terület (%) <i>Area (%)</i>	Népesség (fő) <i>Population (persons)</i>	Népesség (%) <i>Population (%)</i>
	2000	2000	2000	2000	2000	2000
Pomurska	26	345	1337	6,6	124329	6,2
Podravska	34	679	2110	10,7	319717	16,1
Koroška	12	143	1041	5,1	74075	3,7
Savinjska	32	834	2384	11,8	256407	12,9
Zasavska	3	112	264	1,3	46201	2,3
Spodnje-posavska	3	447	885	4,4	69702	3,5
Dolenjska* (Jugovzhodna Slovenija)	10 (16)	756 (1019)	1690 (2675)	8,3 (13,2)	138098	6,9
Osrednje-slovenska*	30 (24)	1280 (1017)	3540 (2555)	17,5 (12,6)	490148	24,6
Gorenjska	17	469	2137	10,5	196701	9,9
Notranjsko-kraška	6	262	1456	7,2	50585	2,5
Goriška	12	376	2325	11,5	120314	6,0
Obalno-kraška	7	294	1044	5,1	103817	5,2
<i>átlag</i>	<i>16</i>	<i>500</i>	<i>1689</i>	<i>8,3</i>	<i>165856</i>	<i>8,3</i>
Szlovénia	192	5997	20273	100	1990094	100

*zárójelben: 2001

A szlovén statisztikai hivatal a 12 statisztikai régióra és a 192 járásra vonatkozóan közöl évenként igen sokrétű, főleg demográfiai és gazdasági jellemzőket számszerűsítő adatokat. Ebből következően a területi egyenlőtlenségeket és folyamatokat ezen a két szinten tudjuk mérni, nyomon követni, kutatni. Igen szerencsés helyzetben vagyunk tehát Szlovénia esetében: két térségi aggregációban is el tudjuk végezni vizsgálatainkat.

Az *1. táblázatban* Szlovénia makroregionális szintjének alapvető jellemzőit közöljük. 2001. január 1-én megváltoztatták két statisztikai régió területét: Osrednjeslovenskából hat járást átcsatoltak Dolenjskába, melyet egyúttal át is neveztek Jugovzhodna Slovenijának. Ezzel a módosítással a Ljubljana-t is magában foglaló Osrednjeslovenska elveszítette a horvát határral való kapcsolatát: a központi régió most már valóban csak az ország közepét foglalja el. A változtatást nyilvánvalóan Osrednjeslovenska meglévő területi és népességi túlsúlya indokolta: 2000-ben még ez a régió foglalta el az ország területének 17,5%-át, míg ma ez az érték már csak 12,6% (e határmódosítással Dolenjska vált a legnagyobb területű régióvá: kiterjedése 1690 km²-ről 2675 km²-re nőtt). Osrednjeslovenska népességi súlya viszont alig csökkent a hat járás körülbelül harmincezer lakosának átcsatolásával; ma is ebben a régióban él Szlovénia lakosságának közel egynegyede. (Osrednjeslovenskában 1998-ban az ország lakosságának 26%-a élt, míg Dolenjskában 5,4%-a.)¹

A regionális rendszer egyenetlenségeit jól jelzi, hogy a legkisebb régió, Zasavska, az ország területének alig 1%-át foglalja el, és a lakosságnak is csak alig valamivel több, mint 2%-a él itt. Zasavska területileg hatod akkora, népességét tekintve pedig negyed akkora, mint egy átlagos szlovén régió.

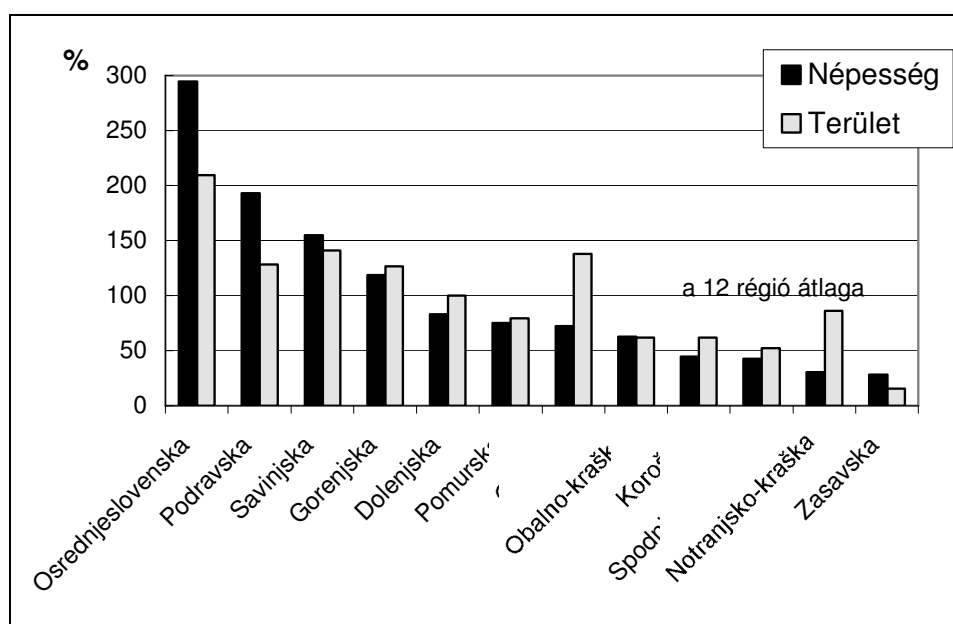
Az *1. ábrán* jól látható Osrednjeslovenska átszervezés előtti népességi és területi túlsúlya: népességszáma majdnem háromszor, területe pedig kétszer akkora, mint a tizenkét régió átlaga. Ljubljana régióján kívül már csak három terület népességszáma haladja meg az átlagot. Sajátos helyzetben van Goriška és Notranjsko-kraška. Előbbi területe egy harmaddal haladja meg az átlagot, míg népességszáma annak háromnegyedét sem éri el. Utóbbi esetben

¹ További elemzéseink során, mivel legfrissebb adataink a 2000-es évre vonatkoznak, az átszervezés előtti területbeosztást vesszük figyelembe. E hivatkozásban azért 1998 szerepel, mert a szlovén statisztikusok 1999-re vonatkozóan már csak a területmódosítás szerinti népességszámot közlik (a 2001-es évkönyvben), míg járási szinten egyáltalán nem áll rendelkezésünkre 1999-es népesség adat, tehát még területi aggregációra sincs lehetőségünk.

pedig azt állapíthatjuk meg, hogy területe alapján gyakorlatilag átlagos régiónak tekinthető, míg lakosainak száma az átlag harmada alatt marad.

1. ábra: A szlovén régiók népessége és területe az országos átlag százalékában, 2000.

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 2001. alapján saját számítás*)

2. táblázat: A szlovén regionális rendszer egyenlőtlenségei

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1999. és 2001. alapján saját számítás*)

Régiók	Járások			
	Terület			
	2000	2001	1998	2000
Szórás	838,5 km ²	749,0 km ²	109,8 km ²	95,0 km ²
Relatív szórás	49,6%	44,3%	79,6%	89,9%
Max/Min	13,4	10,1	81,3	80,1
	Népesség			
	1998	2000	1998	2000
Szórás	133046 fő	126152 fő	25629 fő	22192 fő
Relatív szórás	80,5%	76,1%	190,4%	214,1%
Max/Min	11,1	10,6	671,1	735,1
	Népsűrűség			
	1998	2000	1998	2000
Hoover-index	16,2%	19,6%	34,6%	35,6%
Max/Min	5,1	5,5	107,7	180,8
Területegységek száma:	n=12	n=12	n=147	n=192

A 2. táblázat a szlovén regionális rendszer differenciáltságát mutatja be néhány alapvető, a szakirodalomban gyakran alkalmazott mutató segítségével. Számításaink szerint kimagasló mértékű területi, népességi és népsűrűségi differenciákat tartalmaz Szlovénia statisztikai, illetve önkormányzati térfelosztása.

Módszertani kitérő:

A *Hoover-index* az egyik legelterjedtebb, legáltalánosabban használt területi egyenlőtlenségi mutató. Elméleti minimuma zérus, maximuma 100, mértékegysége a %. Két mennyiségi ismérv területi elterjedésének egymáshoz viszonyított különbségét tudjuk vele mérni. Azt mutatja meg, hogy az egyik vizsgált ismérv, társadalmi-gazdasági jelenség mennyiségének hány százalékát kell a területegységek között átcsoportosítanunk ahhoz, hogy területi megoszlása a másik jellemzővel azonos legyen. A területi kutatásokban leggyakrabban a népesség területi eloszlásával vetjük össze különféle társadalmi-gazdasági tartalommal bíró mennyiségi ismérvek eloszlását.

Képlete:

$$h = \frac{\sum_{i=1}^n |x_i - f_i|}{2}$$

ahol:

x_i és f_i két megoszlási viszonyszám, melyekre fennáll a két alábbi összefüggés (Nemes Nagy J. 1984):

$$\begin{aligned} \sum x_i &= 100 \\ \sum f_i &= 100 \end{aligned}$$

A statisztikai régiók esetében az átszervezés előtt több mint 13-szoros különbség volt a legnagyobb (Osrednjeslovenska) és a legkisebb (Zasavska) régió területe, és 11-szeres különbség ugyan ezen régiók lakosság száma között. A területmódosítás kissé kiegyenlítettebbé tette a rendszert: a terület és a népesség esetében is közelebb került egymáshoz a két szélső érték, illetve mindkét esetben csökkent a szórás és a relatív szórás is. A népsűrűség esetében viszont éppen ellentétes tendenciát tapasztalunk: a határmódosítással nőtt az egyenlőtlenség a régiók között. Ennek az a magyarázata, hogy Osrednjeslovenskának egy viszonylag ritkán lakott, határ menti részét csatolták át Dolenjskához, így ez utóbbinak lecsökkent az átlagos népsűrűsége, míg előbbie olyannyira megnőtt, hogy értéke ma már meghaladja az addigi legsűrűbben lakott Zasavska értékét. Mindeközben a legritkábban lakott Notranjsko-kraška helyzete mit sem változott.

A járások esetében, mivel kisebb területű és népességű területegységekről van szó, a szórás értékek természetesen jóval kisebbek, mint regionális szinten. De éppen a tér több részre való osztottságából következően a relatív mutatók értékei már sokkal nagyobbak, mint a magasabb aggregációk esetében. Láthatjuk, hogy a bevezetett területmódosítás során, minek következtében a járások száma 147-ről 192-re nőtt, a szórás értékek a területnagyság és a

lakosságszám esetében is csökkentek, ami várható is volt, hiszen most már több területegység között oszlik meg az ország területe és népessége. A relatív mutatók viszont további differenciálódásról tanúskodnak; egyedül a területnagyságnál csökkent a két szélső érték közti különbség. A relatív különbségek növekedése megint csak a területegységek számának növekedésével függ össze: empirikus területi vizsgálatoknál általában tapasztalható tény az, hogy minél alacsonyabb aggregációs szint felé haladunk, annál nagyobbak a területek közti differenciák.

A legnagyobb területű járás Ljubljana és közvetlen környéke: 270 ezres népességével és majdnem 1000 fő/km²-es népsűrűségével messze kiemelkedik a többi járás közül. (A következő legnagyobb népességű járás, Maribor lakosságszáma már csak 115 ezer fő, míg a sorrendben további Kranj, Celje és Koper értéke már csak 50 ezer fő körül szóródik.)

A helyi önkormányzatok óriási mértékű területi és népességszám-béli differenciáltságát jól jelzik a következő adatok: a legkisebb népességű járásban, Hodoson, mindössze 368-an éltek a 2000. év végén, népsűrűsége pedig alig haladta meg a 20 fő/km²-t. (További, 1000 főnél kisebb járások: Osilnica – 415 fő; Solčava – 559 fő; Kobilje – 628 fő; Jezersko – 680 fő; Kostel – 681 fő.)

Mint a táblázatból is láthatjuk, az átszervezés előtt, a 147 járás létezésének idején is nagyok voltak a területi rendszer differenciái, ám mégsem annyira, mint most. Már 1998-ban is Ljubljana volt a legnagyobb járás; akkori területe pontosan megegyezett a maiével, ami természetes is, hiszen magát a várost már nem lehet részekre osztani. Maribor járása viszont elveszített majdnem 70 fő/km²-t és vagy 16 ezer lakost. Az átalakítás nagy „vesztése” azonban Novo Mesto volt: több mint 300 km²-nyi terület vált le róla, bár népességszáma így is csak mintegy tízezer fővel csökkent.

Az átszervezéssel nagymértékben megnőtt az apró járások száma: mint láttuk, ma hat, ezer főnél kisebb járás létezik, míg 1998-ban csak Osilnica és Kobilje tartozott ebbe a kategóriába. A ma legkisebb Hodoš (Hodos) akkor még kétezer főnél is több lakossal bírt; azóta elveszítette területének 3/4-ét, lakosainak pedig 5/6-át.

A 3. táblázatban a statisztikai régiók központjait és alközpontjait soroljuk fel, hiszen ezek a települések nem képezik a statisztikai rendszer részét, így elemzésük, viszonyrendszerük bemutatása nem áll módunkban. Az 1999-es statisztikai évkönyv az utolsó, amelyik legalább népességszámukat közli, bár csak 1998-ra vonatkozóan. A regionális rendszer egyenlőtlenségeit firtató vizsgálataink lezárásaként azonban néhány megállapítást e regionális központokkal kapcsolatban is tehetünk. Végigpillantva a népességszámokon,

szembeötlő, hogy milyen sok kisvárost találunk közöttük. Természetesen régiójának központja maga a főváros is, a 260 ezres Ljubljana, és a százezres Maribor is, ellenben Slovenj Gradec, Krško és Postojna lakosainak száma még a tízezer főt sem éri el. Jól jelzi az ebben a tekintetben is meglévő nagymértékű térségi differenciákat, hogy a regionális központok népességszámának szórása 68858 fő, relatív szórása pedig 151,7%. Ez utóbbi érték egy nagyságrenddel nagyobb, mint a 2. táblázatban, a régiókra vonatkozóan közölt relatív szórás értékek, vagyis a központok lakosság száma saját átlagához viszonyítva sokkal jobban szóródik, mint a régiók területe vagy népessége. E magas érték a járások népességszámánál tapasztalhatóhoz hasonló, ami ismét csak mutatja a szlovén településrendszer nagyfokú egyenlőtlenségeit.

3. táblázat: Regionális központok Szlovéniában

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia, 1999.*)

Statistikai régió <i>Statistical region</i>	Regionális központ <i>Regional centre</i>	Regionális alközpont <i>Subregional centre</i>	Népesség (1998) <i>Number of citizens (1998)</i>
Pomurska	Murska Sobota		13201
Podravska	Maribor		99657
		Ptuj	19359
		Slovenska Bistrica	6886
Koroška	Slovenj Gradec		7874
		Ravne na Koroškem	8027
Savinjska	Celje		38797
		Valenje	26674
Zasavska	Trbovlje		16262
		Zagorje ob Savi	7117
		Hrastnik	6042
Spodnjeposavska	Krško		6917
Dolenjska	Novo Mesto		22151
(Jugovzhodna Slovenija)			
Osrednjeslovenska	Ljubljana		258960
		Domžale	11433
		Kamnik	11886
		Kočevje	9032
		Logatec	7131
		Vrhnika	6921
		Litija	6386
Gorenjska	Kranj		35663
		Jesenice	17316
		Škofja Loka	12376
Notranjsko-kraška	Postojna		7875
Goriška	Nova Gorica		13549
		Idrija	5927
Obalno-Kraška	Koper		23729
		Izola	10228

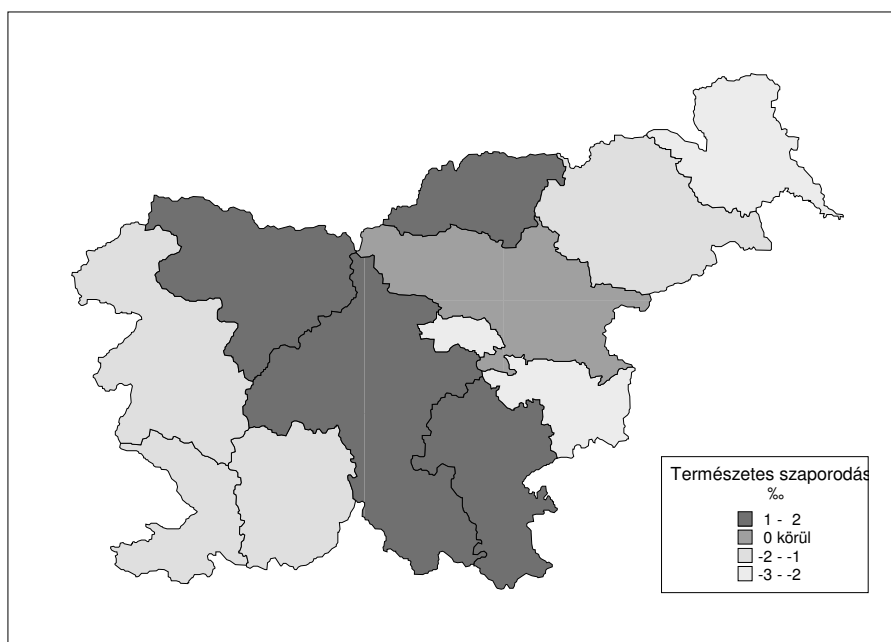
2. Nagytérési differenciák

A szlovén regionális rendszer egyenlőtlenségeinek bemutatása után rátérünk tanulmányunk következő fő kérdéskörére: milyen jellegű és mekkora mértékű regionális differenciák jellemzik a társadalmi és gazdasági élet különféle szegmenseiben Szlovéniát. E témában lefolytatott vizsgálataink eredményeit először a statisztikai régiók szintjénél maradva közöljük.

2.1. Demográfiai különbségek

A tizenkét statisztikai régió egyenlőtlenségeinek bemutatását a demográfiai folyamatokban tapasztalt differenciák analízisével kezdjük. Ebben a témakörben kutatói igényeinknek alapvetően megfelelő színvonalú adatbázist tudunk előállítani a hivatalos szlovén statisztikák segítségével.

2. ábra: A természetes szaporodás regionális különbségei Szlovénia régióiban, 1996-2000.
(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1996-2001. alapján saját számítás*)

A természetes szaporodás 1996-2000 közötti átlagának regionális különbségeit mutatja be a 2. ábra. E tekintetben alapvetően eltérő karakterrel bírnak a szlovén régiók. Míg magát az

országot, szomszédaihoz hasonlóan, természetes fogyás jellemzi, addig van négy olyan régió is, mely a vizsgált négy év átlagában (1%-nál valamivel magasabb) természetes szaporodást tudott felmutatni. Ilyen terület a fővárost is magába foglaló, már többször említett, egykor legnagyobb területű és népességű Osrednjeslovenska, a ma már legnagyobb területű, horvát határ menti Dolenjska, a negyedik legnagyobb népességű, osztrák határ menti Gorenjska, valamint ezen egybefüggő területet alkotó három régióval nem szomszédos, szintén osztrák határ menti, ám kis népességű Koroška. A másik nyolc régió népessége, eltérő mértékben ugyan, de természetes fogyást mutat. Ilyen a legkisebb, egyedülként nem határ menti Zasavska, a kis népességű Spodnjeposavska, valamint a magyar határ menti, a mintegy nyolcezer lelket számláló szlovéniai magyar kisebbségnek otthont adó Pomurska. Szomszédja, Podravska sincs sokkal jobb helyzetben, csakúgy, mint az ország nyugati határvidékének három régiója.

A természetes szaporodáson kívül két mutató, az átlagéletkor és az öregségi index (a 60 évnél idősebb lakosok száma osztva a 14 évnél fiatalabbak számával) segítségével azt is megvizsgáltuk, hogy 1996 és 2000 között milyen tendencia szerint változott a régiók lakosságának korszerkezete.

4. táblázat: A szlovén régiók lakosságának korszerkezeti változása, 1996-2000.

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1996-2001. alapján saját számítás*)

	Átlag életkor (év)				Öregségi index			
	1996	1997	1998	2000	1996	1997	1998	2000
Pomurska	38,1	38,4	38,7	39,3	0,84	0,88	0,92	0,99
Podravska	38,1	38,5	38,8	39,5	0,78	0,82	0,87	0,97
Koroška	36,5	36,8	37,2	37,9	0,60	0,64	0,68	0,76
Savinjska	36,9	37,3	37,6	38,2	0,66	0,70	0,74	0,81
Zasavska	38,5	38,9	39,2	39,8	0,84	0,89	0,94	1,03
Spodnjeposavska	38,1	38,3	38,6	39,2	0,79	0,83	0,87	0,95
Dolenjska	36,1	36,5	36,8	37,7	0,59	0,63	0,66	0,77
Osrednjeslovenska	37,5	37,9	38,2	38,9	0,71	0,75	0,79	0,87
Gorenjska	36,9	37,3	37,6	38,3	0,65	0,70	0,74	0,81
Notranjsko-kraška	38,6	38,9	39,1	39,6	0,85	0,90	0,94	1,01
Goriška	38,8	39,1	39,5	40,0	0,91	0,96	0,99	1,07
Obalno-kraška	39,0	39,4	39,8	40,4	0,90	0,96	1,02	1,14
Szlovénia	37,6	38,0	38,3	38,9	0,73	0,78	0,82	0,90
Relatív szórás (%)	2,48	2,40	2,39	2,19	15,3	15,1	14,7	13,7

Végigpillantva a 4. táblázat sorain, azonnal szembetűnhet, hogy mindkét mutató esetében kivétel nélkül minden régiónál az értékek növekedését tapasztaljuk. Ez a tendencia egyértelműen a szlovén társadalom elöregedésére utal. A régiók népességének átlag életkorát

vizsgálva láthatjuk, hogy a pozitív természetes szaporodású népesség által lakott régiók igen kedvező helyzetben vannak e tekintetben: lakosságuk korösszetétele fiatalosabb, mint a szlovén átlag. Ezt rajtuk kívül csak Savinjska mondhatja el magáról; ez az a régió, melynek természetes szaporodása nulla körüli, alig elmaradva e lélektani határtól. Mindössze két, olasz határ menti régió népességének átlag életkora éri el vagy haladja meg a 40 évet: e két régió Goriška, illetve Obalno-kraška. Az egyes régiókat lakók átlag életkorának relatív szórása egyébként igen alacsony: mint látható, alig haladja meg a 2%-ot.

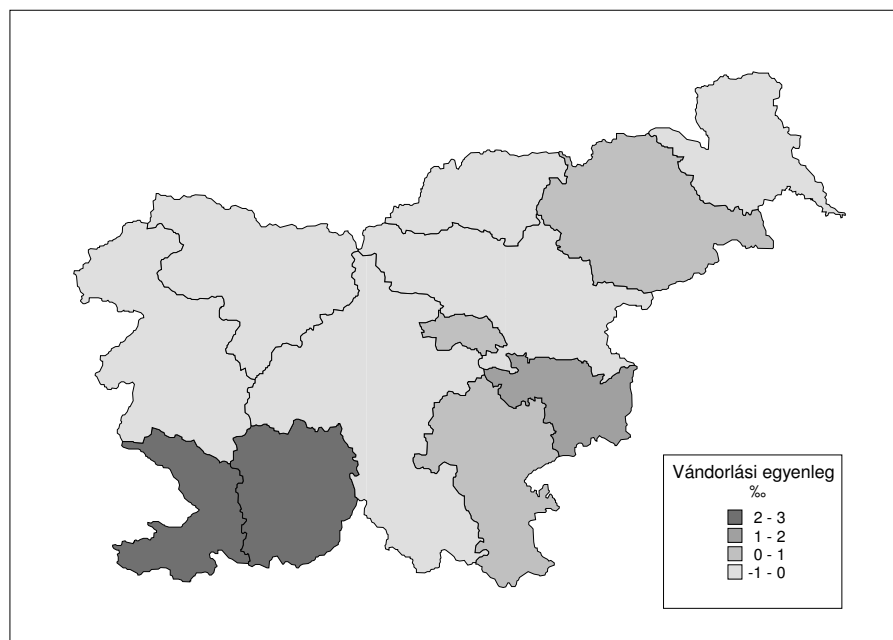
Az öregségi index értékeit vizsgálva láthatjuk, hogy 1996-ban és 1997-ben nincs egyetlen olyan régió sem, ahol több idős korú élt volna, mint fiatal korú. 1998-ban Obalno-kraška lépte át először és akkor még egyedülként azt a határt, ami után már inkább idős korszerkezetű régióként kell jellemeznünk. 2000-ben már egyértelműen ez a legkedvezőtlenebb korösszetételű régió. Ebben az évben azonban már két szomszédjában, Goriškában és Notranjsko-kraškában, illetve Zasavskában is több idős korú élt, mint gyermek. A már említett, pozitív természetes szaporodással rendelkező régiók azonban igen fiatalosak: öregségi indexük értéke még csak meg sem közelíti az 1-et, a két korcsoport számbeli kiegyenlítődésének értékét. A viszonylag jelentős regionális különbségeket a relatív szórás nagysága jelzi, bár a mutató értékének csökkenése kiegyenlítődésre, esetünkben általános öregedésre utal.

Összefoglalva az eddigieket tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a demográfiai folyamatokat tekintve jelentős regionális különbségek jellemzik Szlovéniát. Van egy pozitív természetes szaporodással, kedvező korszerkezettel bíró tömb az ország közepén, míg a peremterületek – elsősorban az olasz határ menti régiók, illetve a magyar határ menti Pomurska – elöregedőben vannak és természetes fogyás sújtja őket, ami az egész országra kedvezőtlen hatással van. A természetes szaporodás, az átlag életkor és az öregségi index kapcsolata Szlovéniában jól mérhető: lineáris korrelációs együtthatóik igen erős összefüggésekre utalnak.

A demográfiai folyamatoknak azonban van még egy, a gazdasági viszonyokkal a fent említetteknel sokkal szorosabban összefüggő szegmense: a vándorlások kérdése. A regionális vándorlási egyenleg elemzése, fejlettségi vizsgálatoknál többdimenziós rendszerek részeként való kezelése a területi kutatások visszatérő motívuma. Az alábbiakban Szlovénia régióinak migrációs folyamataival foglalkozunk (3. ábra)

3. ábra: Szlovénia régióinak vándorlási egyenlege, 1996-2000.

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1996-2001. alapján saját számítás*)

Mint a 3. ábra mutatja, a négy év átlagára számolt migrációs egyenleg nagyrészt más térbeli eloszlást mutat, mint a fent elemzett egyéb demográfiai folyamatok, bár a köztük lévő 0,4-0,5 körüli korrelációs együtthatók némi kapcsolat meglétére azért engednek következtetni. Az ábrán látható, hogy két, egyéb mutatók szerint nagyon rossz demográfiai helyzetű régió, Obalno-kraška és Notranjsko-kraška rendelkezik a legnagyobb mértékű vándorlási nyereséggel. Mindkét régió jelentős idegenforgalmat bonyolít le: Obalno-kraškában van az Isztria-félsziget északi része Szlovénia rövid kis tengerpartjával és egyetlen kikötőjével, Koperrel együtt, Notranjsko-kraška viszont az ország leglátogatottabb turisztikai attrakciójával rendelkezik, a Postojna-barlanggal. Kellemes, mediterrán jellegű éghajlatuk és a szép környezet – a gazdasági feltételek megléte mellett – pozitívan járul hozzá e területek migrációs vonzerejéhez (*Portrait of the regions 2000*). Ami szembeeső még, hogy Ljubljana régiója, valamint Goriška az olasz határ mentén és szinte a teljes osztrák határ menté vándorlási deficittel küzd. Ennek okait régióként egyesével lehetne kutatni, ami e tanulmány keretei közt nem célunk. Annyit jegyünk csak meg e rövid gondolatmenet zárásaként, hogy Szlovénia maga vándorlási nyereséggel rendelkezik, elsősorban a volt jugoszláv tagköztársaságok polgárainak jóvoltából. Összevetve e tény az ábrán látható regionális különbségekkel, arra a következtetésre juthatunk, hogy Szlovéniában mind a nemzetközi

bevándorlásnak, mind pedig az országon belüli migrációnak van egy-egy határozott célterülete, ami valamilyen szempontból vonzó a mobilis társadalmi rétegek számára.

2.2 A gazdaság működésének területi differenciái

E fejezet első részében a már bemutatott Hoover-index, valamint a Herfindahl-index (vagy Koncentrációs mutató) segítségével röviden megvizsgáljuk azt, hogy Szlovénia gazdasági életének szereplői (cégek, vállalkozók, foglalkoztatottak) mennyire oszlanak meg egyenlőtlenül a térben, milyen mértékű területi koncentrátság jellemzi őket

Módszertani kitérő:

Hirschman – Herfindahl – index vagy Koncentrációs-index:

$$K = \sum_{i=1}^n \left(\frac{x_i}{\sum x_i} \right)^2$$

ahol:

n =elemszám; x_i =egy terület egység részesedése az ország abszolút volumenéből.

A fenti formula a területi kutatások egyik legelterjedtebb mutatószáma. Minimuma $1/n$, maximuma pedig 1 . Minimális értékét akkor veszi fel, ha a vizsgált társadalmi-gazdasági jelenség egyenletesen oszlik el a vizsgált sokaságban, maximális értékét pedig akkor, ha a teljes volumen egy „kézben”, egy területen összpontosul. Mivel a mutató minimuma függ az elemszámtól, jelentősen eltérő elemszámú vizsgálatok esetében a kapott eredményeket nem lehet összehasonlítani. (Major K. – Nemes Nagy J. 1999)

Az 5. táblázatban foglaltuk össze a vizsgált mutatószámok definícióit a szlovén statisztikai évkönyv angol nyelvű meghatározásai (illetve saját elnevezésünk) alapján. Látható, hogy a gazdasági élet szereplőire vonatkozóan igen részletes adatbázist sikerült összeállítanunk. Alábbi rövid elemzésünkben az ezekben a kategóriákba tartozó szervezetek és személyek térbeli eloszlásának egyenlőtlenségeit mutatjuk be. (6. táblázat)

5. táblázat: A vizsgált mutatók meghatározása

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1996-2001.*)

Rövid név	Elnevezés	Angol definíció
Gazdasági szervezetek	A gazdasági élet szereplőinek teljes száma	Business entities; or: business subjects; or: business units
Cégek	Jogi személyiségű gazdasági szervezetek	Enterprises and companies, or: economy subjects (legal persons)
Mezőgazdasági cégek	Az agrárszektorban tevékenykedő jogi személyiségű gazdasági szervezetek (A+B+C)	Enterprises and companies in agricultural sector (A+B+C)
Feldolgozó ipari cégek	A feldolgozó iparban tevékenykedő jogi személyiségű gazdasági szervezetek (D)	Enterprises and companies in manufacturing (D)
Intézmények	Nonprofit szervezetek	Institutions, bodies and organizations
Foglalkoztatottak	A foglalkoztatottak teljes száma	Persons in employment
Alkalmazottak	Fizetett állásban lévő személyek	Persons in paid employment - total
Cégalkalmazottak	A cégek által foglalkoztatott személyek	Persons in paid employment in enterprises, companies and other organizations
Önfoglalkoztatók	A saját vállalkozásukban dolgozó személyek	Self-employed persons - total
Egyéni vállalkozók	Főállású egyéni vállalkozók a mezőgazdasági szektoron kívül	Self-employed persons - individual private entrepreneurs
Mezőgazdasági egyéni vállalkozók	Főállású egyéni vállalkozók a mezőgazdasági szektorban	Self-employed persons - farmers

6. táblázat: A gazdasági élet szereplőinek régió szintű koncentráltága, 1996-2000.

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1996-2001. alapján saját számítás*)

	Herfindahl-index			
	1996	1997	1998	2000
Gazdasági szervezetek	0,159	0,158	0,160	0,154
Cégek	0,222	0,223	0,226	0,226
Mezőgazdasági cégek	0,119	0,119	0,118	0,114
Feldolgozó ipari cégek	0,179	0,179	0,182	0,171
Intézmények	n.a.	0,136	0,141	0,134
Foglalkoztatottak	n.a.	0,150	0,150	0,146
Alkalmazottak	n.a.	0,156	0,156	0,151
Cégalkalmazottak	n.a.	0,158	0,158	0,154
Önfoglalkoztatók	n.a.	0,125	0,125	0,123
Egyéni vállalkozók	n.a.	0,138	0,138	0,133
Mezőgazdasági egyéni vállalkozók	n.a.	0,131	0,131	0,131

Számításaink szerint a gazdasági élet szereplői csak kis mértékben koncentrálnak a statisztikai régiók szintjén, ráadásul e koncentráltág e rövid időtávon nagyon stabil, alig mutat változásokat. A mezőgazdaságban tevékenykedő gazdasági szervezetek és vállalkozók

térbeli eloszlása a legegyszerűsebb, míg a cégek és alkalmazottaik esetében találjuk a legnagyobb differenciákat. Eszerint a mezőgazdasági tevékenység általánosan érinti az ország minden térségét. A legtöbb mezőgazdasági céget a központi régióban, Osrednjeslovenskában találjuk, a legkevesebbet pedig, mindössze négyet, Zasavskában. Ez az alacsony érték nemcsak azzal függ össze, hogy ez a régió mind közül a legkisebb területű, hanem azzal is, hogy ez Szlovénia leginkább iparosodott régiója, ahol az ipari tevékenység ráadásul a barnaszén és a lignit bányászaton alapul. (*Portrait of the regions 2000*) A mezőgazdasági egyéni vállalkozók legnagyobb számban a keleti, mezőgazdasági karakterű régiókban, Pomurskában és Podravskában vannak jelen, míg Zasavska e tekintetben is sereghajtó. A cégek viszonylag nagy koncentrátságát Osrednjeslovenska túlsúlya okozza: e vállalatok több mint 2/5-e ebben a régióban található, míg Zasavska és Notranjsko-kraška részesedése nem éri el a 2%-ot.

7. táblázat: A gazdasági élet szereplőinek relatív régió szintű egyenlőtlenségei, 1996-2000. (Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1996-2001. alapján saját számítás*)

	Hoover-index			
	1996	1997	1998	2000
Gazdasági szervezetek	8,70	8,41	9,06	9,33
Cégek	17,58	17,69	18,20	19,41
Mezőgazdasági cégek	13,99	14,03	14,10	14,24
Feldolgozó ipari cégek	11,74	11,59	12,13	11,91
Intézmények	n.a.	4,52	6,70	6,20
Foglalkoztatottak	n.a.	3,93	3,96	4,36
Alkalmazottak	n.a.	4,92	5,00	5,32
Cégalkalmazottak	n.a.	5,43	5,47	5,96
Önfoglalkoztatók	n.a.	10,32	10,74	9,25
Egyéni vállalkozók	n.a.	4,51	4,70	3,93
Mezőgazdasági egyéni vállalkozók	n.a.	26,06	26,05	25,39

A Hoover-index segítségével a népesség térbeli eloszlásához viszonyítottuk a gazdasági élet szereplőinek területi elterjedését. Ebben az összevetésben már karakteresebb területi differenciákra derül fény, mint az abszolút térbeli koncentráció vizsgálatánál. Láthatjuk, hogy a mezőgazdasági szektorban dolgozó egyéni vállalkozók relatív térbeli megoszlása mutatja a legnagyobb egyenlőtlenséget. Ennek oka egy részről Pomurska mezőgazdasági karaktere: a népességhez viszonyítva itt több mint háromszor annyi a farmer, mint országos átlagban. A másik végetet a már röviden elemzett Zasavska, Osrednjeslovenska és a hegyvidéki Gorenjska képviseli: e régiók értéke az országos átlag 1/3-

át is alig éri el. A mezőgazdasági cégek már nem mutatnak ekkora térbeli differenciát, bár a népességhez viszonyított területi eloszlásuk alapvetően egyenetlen. A cégek esetében már a koncentrációs mutató is viszonylag jelentős területi eltéréseket jelzett, amit a Hoover-index is visszaigazol. Ezt a differenciát egyrészt Osrednjeslovenska helyzete okozza: itt majdnem kétszer annyi cég jut ezer lakosra, mint az országban általában. Másrészt viszont a következő négy legnagyobb népességű régió értéke nem éri el, sőt egyes esetekben meg sem közelíti az átlagot. A feldolgozó ipari cégek esetében szintén a fővárosi régió túlsúlyát tapasztalhatjuk: 40%-kal több ilyen cég jut a lakosságra, mint országosan általában. Itt még egy érdekes tényre lehetünk figyelmesek: a már említetten kívül mindössze három régióban magasabb ez az érték, mint az országos átlag. Mindhárom régió (Gorenjska, Goriška és Notranjsko-kraška) is nyugati fekvésű, így mi e jelenség mögött Olaszország közelségének hatását, illetve az olasz vagy uniós tőke jelenlétét gyanítjuk.

Számításaink szerint viszont a foglalkoztatottak, alkalmazottak, intézmények, és általában az egyéni vállalkozók relatív eloszlása igen egyenletes, az index értéke alapján szinte teljesen kiegyenlítettnek mondható. Ez a foglalkoztatottak esetében indirekt módon arra utal, hogy a munkanélküliség terén (amire sajnos nincs adatunk) nincsenek jelentős regionális feszültségek. Az intézmények egyenletes eloszlása pedig természetesnek tekinthető, hiszen ezek a nonprofit szervezetek - önkormányzatok, egyetemek - a mindennapi társadalmi élet részét képezik, helyük és működésük nem függ a régió gazdasági helyzetétől vagy földrajzi pozíciójától.

A gazdaság működésének területi differenciáit elemző fejezetünk második részében a területi jövedelmek egyenlőtlenségeivel foglalkozunk. Regionális GDP adat sajnos csak 1996-ra és 1997-re vonatkozóan áll rendelkezésünkre, ám a legfrissebb szlovén statisztikai évkönyvek tartalmazzák a foglalkoztatottak átlagos havi bruttó és nettó kereseteit, így ha nem is GDP, de legalább a munkajövedelmek elemezhetőek 1998 és 2000 esetében is. E jövedelem-mutatók alapvető területi egyenlenségeit mutatja be a 8. táblázat.

8. táblázat: Régiók közötti jövedelmi differenciák Szlovéniában, 1996-2000.

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1996-2001. alapján saját számítás*)

	GDP 1996	GDP 1997	Bruttó jövedelem 1998	Nettó jövedelem 1998	Bruttó jövedelem 2000	Nettó jövedelem 2000
Herfindahl -index	0,167	0,161	0,180	0,175	0,179	0,173
	GDP/fő 1996	GDP/fő 1997	Bruttó jövedelem/fő 1998	Nettó jövedelem/fő 1998	Bruttó jövedelem/fő 2000	Nettó jövedelem /fő 2000
Súlyozott relatív szórás	18,1%	19,8%	10,1%	8,1%	11,3%	9,1%
Hoover- index	7,6%	7,5%	4,6%	3,7%	5,0%	4,0%
Gini- együttható	0,069	0,072	0,045	0,036	0,045	0,037
Súlyozott Gini- együttható	0,097	0,104	0,056	0,045	0,061	0,050

Módszertani kitérő:

Gini-együttható:

$$G = \frac{1}{2yn^2} \sum_i \sum_j |y_i - y_j|$$

Súlyozott Gini-együttható:

$$G = \frac{1}{2y_s} \sum_i \sum_j \frac{f_i f_j}{\left(\sum_i f_i\right)^2} |y_i - y_j|$$

A Lorenz-görbe esetében a görbe és a négyzet átlója által bezárt terület a koncentráció relatív nagyságát jellemzi. A Gini-koefficiens ezzel a területtel arányos. A mutató minimuma 0, maximuma pedig 1. A 0 értéket akkor veszi fel, ha a Lorenz-görbe éppen egybeesik az átlóval, tehát a vizsgált mennyiségi ismérv területi eloszlása egyenletes. Másik szélső értékét akkor éri el, ha a vizsgált ismérv egyetlen egy területegységen, egyetlen „kézben” összpontosul; ilyenkor a Lorenz-görbe egybeesik a koordinátatengelyekkel. (*Major K. - Nemes Nagy J. 1999*)

Számításaink szerint mind a regionális GDP, mind a bruttó és nettó jövedelmek a gazdasági szervezetekhez, a feldolgozóiparban tevékenykedő cégekhez, a fizetett alkalmazottakhoz hasonló területi koncentrátságot mutatnak Szlovéniában. A havi keresetek esetében ez egyáltalán nem lehet meglepő, hiszen e gazdasági tartalmú mutató területi mozgása alapvetően együtt jár az imént felsorolt gazdasági szereplők térbeli elterjedésével. A

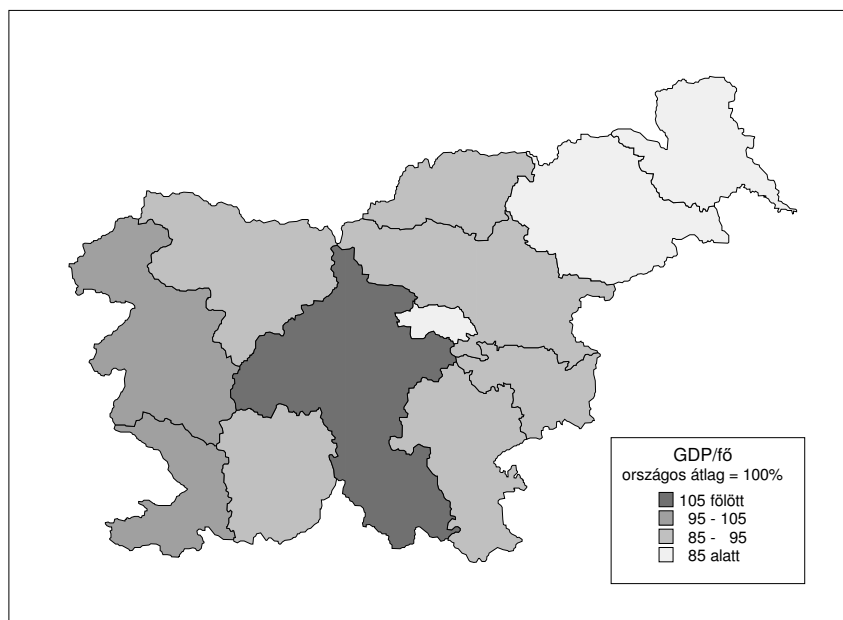
GDP területi koncentráltsága viszont nem magyarázható ilyen egyszerűen, hiszen előállításában a gazdaság és a társadalom teljes egésze részt vesz.

Az alkalmazott relatív mutatók mindegyike egyértelműen azt mutatja, hogy a regionális társadalmi-gazdasági értéktermelés valamivel nagyobb egyenlőtlenségeket mutat, mint az átlagos havi keresetek. (Melyek esetében egyébként a bruttó jövedelmek megoszlása kissé differenciáltabb, mint a nettó jövedelmeké.) A lakosságra vetített GDP a gazdasági szervezetek relatív egyenlőtlenségeivel mutat rokonságot, míg az átlagos jövedelmek megoszlása az egyéni vállalkozókéhoz és a foglalkoztatottakéhoz hasonlít leginkább.

Az átlagos havi jövedelmek mind 1998-ban, mind 2000-ben a központi, Ljubljanát is magában foglaló Osrednjeslovenskában voltak a legmagasabbak: minden esetben meghaladták az országos átlag 110%-át. Ezen kívül csak az olasz-horvát hármass határ menti, Koper központú Obalno-kraškában mérhetünk minden esetben átlag fölötti kereseteket, míg a szintén olasz határ menti Goriškában az országos átlagnak lényegében megfelelő jövedelmi viszonyokat tapasztaltunk. Átlagban a legalacsonyabb bérek az erőteljes elvándorlással sújtott, mezőgazdasági karakterű Pomurskában kerülnek kifizetésre, de nincsenek sokkal jobb anyagi helyzetben az északi fekvésű Koroška munkavállalói sem.

A régiók egy lakosra jutó GDP-jének 1997-es értékeit térképen is ábrázoltuk (4. ábra). Magasan, az országos átlagot több mint 30%-kal meghaladva emelkedik ki Osrednjeslovenska a többi régió közül. Most már több mutató is azt igazolta, hogy ez a régió Szlovénia legfejlettebb területe. Csakúgy, mint a kereseteknél, ebben az esetben is Obalno-kraška a másik régió, mely átlag fölötti értékkel rendelkezik, és Goriška az, amelyik alig marad el ettől a szinttől. Az olasz határhoz közeli fekvés, kiegészülve kedvező helyi energiákkal, felértékeli tehát az ország nyugati felét. A GDP szerint az ország keleti régiói, Pomurska és Podravska, valamint a központi fekvésű bányászati terület, Zasavska az ország legelmaradottabb régiói. (Az elmaradottság persze csak szlovén viszonylatokban értendő, hiszen e régiók egy lakosra jutó GDP-je is több mint 7000\$.) Nagyvonalakban tehát létezik egy alapvető centrum-periféria reláció a szlovén nagytérségek viszonyában, ám határozottan kialakulni látszik egy nyugat-kelet, vagy inkább délnyugat-északkelet megosztottság is.

4. ábra: Egy lakosra jutó GDP Szlovénia régióiban, 1997.
(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1998.*)

Sajnos csak 1996-ra vonatkozóan, de rendelkezésünkre áll a szlovén régiók bruttó hozzáadott értékének (Gross Value Added) ágazati megoszlása. Csak tájékoztatásul, a főbb összefüggések kiemelésével közöljük adatsorunk leglényegesebb pontjait. (9. táblázat)

9. táblázat: A GVA megoszlásának néhány jellegzetessége Szlovénia régióiban, 1996
(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 1997.*)

	A régiók részesedése Szlovénia összértékéből (%)	Egyes ágazatok részesedése a régiók össztermeléséből (%)		
		Mezőgazdaság	Bányászat	Feldolgozóipar
Pomurska	4,9	12,8	0,3	31,5
Podravska	13,2	5,4	0,3	25,8
Koroška	3,2	5,8	2,6	39,1
Savinjska	12,2	4,6	4,9	31,3
Zasavska	2,0	3,5	11,5	32,4
Spodnje-posavska	3,2	8,4	1,4	23,4
Dolenjska	5,2	7,2	0,7	38,0
Osrednje-slovenska	33,5	1,8	0,6	22,2
Gorenjska	9,1	3,0	0,3	38,4
Notranjsko-kraška	2,2	10,6	0,6	31,8
Goriška	6,0	5,3	0,5	30,2
Obalno-kraška	5,3	3,7	1,2	16,7

A táblázat szerint 1996-ban Szlovénia teljes hozzáadott értékének 1/3-át Osrednjeslovenska termelte meg, ami óriási gazdasági túlsúlyra utal. Az ágazati megoszlásnál szembeötlő Pomurska és Notranjsko-kraška mezőgazdaságának helyi fontossága, Zasavska bányászati jellege, valamint Gorenjska, Koroška és Dolenjska

feldolgozóipari karaktere. Érdekes, hogy ez az ágazat milyen alárendelt szerepet játszott a tengerparti Obalnokraška gazdaságában.

3. Szlovénia mikroregionális tagozódása

A nagytérégi szinten mérhető alapvető regionális különbségek bemutatása után ebben a fejezetben rátérünk az alacsonyabb területi statisztikai szint, a járások térségi tagozódásának elemzésére. Mint már a bevezető részben kifejtettük, Szlovéniában 192 járás létezik; az ezeket alkotó településcsoportok együttesen rendelkeznek a helyi önkormányzati jogosítványokkal. Valóságos, helyi népszavazás által legitimalizált közigazgatási egységekről lesz tehát szó a továbbiakban. Az ezek közötti különbségek a mindennapi életre is kihatással vannak; az életszínvonalban, életlehetőségekben megjelenő differenciák valós társadalmi-politikai feszültségeket válthatnak ki.

E területi szinten a nagy elemszámból és a viszonylag nagy mennyiségű mutató meglétéből adódóan kvantitatív regionális elemzési módszerek sokasága áll rendelkezésünkre. Ezért döntöttünk úgy, hogy az alábbiakban eltekintünk a különféle társadalmi-gazdasági jelenségek egyenlőtlenségeinek egyenkénti bemutatásától. Ehelyett egy viszonylag könnyen megérthető és értelmezhető többváltozós, többdimenziós elemzési módszert fogunk alkalmazni.

A fent ismertetett elemzéseink tapasztalatai alapján, az adatbázis engedte keretek között egy olyan járás szintű változó-rendszert igyekeztünk összeállítani, amely a lehető legtöbb lényeges információt tartalmazza e terület egységek demográfiai helyzetére, vállalkozási aktivitására, gazdasági szerkezetére, jövedelmi viszonyaira vonatkozóan (*10. táblázat*).

10. táblázat: A faktor-elemzés alapváltozói és főbb statisztikáik

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 2001. alapján saját számítás*)

Változók	Tartalma	Súlyozott átlag	Relatív szórás (%)	Minimum	Maximum
<i>NŐFFI00</i>	Ezer férfira jutó nők száma, (fő), 2000.	956,2	4,0	858,0;	1231,2;
<i>DENS00</i>	Népsűrűség, (fő/km ²), 2000.	98,2	111,0	Gornji Petrovci 5,4;	Osilnica 983,7;
<i>TELPOP00</i>	A járások településeinek átlagos lélekszáma, (fő) 2000.	332	151,7	Solčava 12,6;	Ljubljana 7118,6;
<i>TSZPOP00</i>	Természetes szaporodás/fogyás, ‰, 2000.	-0,21	604,9	Kostel -16,15;	Ljubljana 13,2;
<i>VANEGY00</i>	Vándorlási egyenleg, ‰, 2000.	1,31	315,6	Kostel -62,5;	Jezerško 41,7;
<i>UJLAK99</i>	Az 1996-1999. között épült lakások a '99. évi állomány %-ában	3,4	57,6	Hodos 0,4;	Trzin 13,4;
<i>KPFLAK99</i>	A központi fűtéssel ellátott lakások aránya, %, 1999.	65,1	22,9	Šalovci 23,4;	Sveta Ana 94,6;
<i>CSATL99</i>	A csatornahálózatba bekötött lakások aránya, %, 1999.	97,6	6,1	Zavrč 55,2;	Ravne 99,8;
<i>EGYVPO00</i>	Egyéni vállalkozók aránya a népességen belül, ‰, 2000.	11,8	33,3	Zavrč 2,3;	Kranj 23,3;
<i>GSZEPO00</i>	Gazdasági szervezetek aránya a népességen belül, ‰, 2000.	70,7	34,7	Trnovska vas 21,0;	Solčava 170,8;
<i>MGSZER00</i>	A mezőgazdaságban tevékenykedő gazdasági szereplők aránya, %, 2000.	1,5	67,6	Žetale 0,0;	Trzin 14,7;
<i>ALKPOP00</i>	Az alkalmazottak aránya a népességen belül, %, 2000.	38,6	48,9	Cerkvenjak és Šalovci 10,4;	Juršinci 89,4;
<i>BRUJÖV00</i>	Átlagos havi bruttó keresetek, SIT, 2000.	191669	17,1	Juršinci 109259;	Nazarje 276771;
				Velika Polana	Cerklje na Gorenjskem

Vizsgálataink első lépése egy, a 192 járás változóival végzett faktoranalízis elkészítése volt. Ennek során az elemzésbe bevont változók lineáris kombinációiból olyan, egymástól független faktorokat állítunk elő, melyek az eredeti változók összes varianciájának lehető legnagyobb részét magyarázzák meg. A művelet számunkra azért előnyös, mert a sok, egymástól különálló változóból – némi információ veszteség árán – lényegesen kevesebb, faktorokba tömörített mutatócsoport jön létre, ebből adódóan könnyebben kezelhető és értelmezhető a rendszer. Az eredményül kapott rotált faktormátrixban szereplő faktorsúlyok arra utalnak, hogy az adott változó milyen erővel vesz részt az egyes faktorok alakításában.

11. táblázat: A faktor-elemzés eredményei

Változók	1. faktor	2. faktor	3. faktor	4. faktor
NÖFFI00	0,20	-0,15	-0,33	0,61
DENS00	0,16	0,83	0,30	-0,17
TELPOP00	0,22	0,83	0,18	-0,22
TSZPOP00	-0,01	0,01	0,63	0,45
VANEGY00	0,18	0,05	0,10	0,66
UJLAK99	-0,21	-0,06	0,19	0,65
KPFLAK99	0,28	0,17	0,82	0,03
CSATL99	0,52	-0,04	0,61	-0,05
EGYVPO00	0,80	-0,18	0,14	0,27
GSZEPO00	0,84	0,31	0,17	0,05
MGSZER00	-0,07	-0,31	-0,58	0,03
ALKPOP00	0,57	0,39	0,15	-0,35
BRUJÖV00	-0,16	0,64	-0,04	0,31
Saját érték	3,733	2,085	1,463	1,098
Megmagyarázott variancia (%)	17,26	17,02	16,33	13,85
Kumulálva (%)	17,26	34,28	50,61	64,45

A 11. táblázatból, mely a faktor-elemzés főbb eredményeit tartalmazza, azt láthatjuk, hogy a matematikai modell négy, egymástól jól elváló tartalmú és közel azonos súlyú faktort hozott létre, melyek a vizsgálatba eredetileg bevont 13 változó varianciájának összesen közel 2/3-át magyarázzák meg. (Az eredmények értelmezése során csak az 1-nél nagyobb sajátértékkel rendelkező faktorokat vettük figyelembe.) A faktorsúlyok elemzése alapján az egyes faktorokat a következőképpen értelmezhetjük:

1. faktor: vállalkozási aktivitás

Ez a faktor mutatja meg, hogy az adott járásban a vizsgált időszakban milyen mértékű volt a vállalkozási aktivitás, mennyire voltak adottak a cégek és az egyéni vállalkozások működési feltételei, és ez hogy jelentkezett a foglalkoztatás terén. E faktor egyes értékei azokban a járásokban magasak, ahol az átlagosnál:

- magasabb a gazdasági szereplők népességén belüli aránya;
- magasabb az egyéni vállalkozók népességén belüli aránya;
- magasabb a foglalkoztatás;
- magasabb a csatornázott lakások aránya.

2. faktor: városodottság

Ez a faktor arra utal, hogy mennyire városias jellegű az adott járás, és ez a városodottság mennyiben jelenti az átlagnál nagyobb jövedelemtermelő képességű gazdasági szerkezet meglétét. E faktor egyes értékei azokban a járásokban magasak, ahol az átlagosnál:

- nagyobb a népsűrűség;
- többen élnek a járás településeiben;
- magasabbak az átlagos havi keresetek;
- nagyobb a foglalkoztatás;
- magasabb a gazdasági szereplők népességen belüli aránya;
- alacsonyabb a mezőgazdasági jellegű vállalkozások aránya.

3. faktor: helyi infrastruktúra

Ez a faktor mutatja meg, hogy milyen színvonalú az adott járás lakásállományának infrastrukturális ellátottsága, van-e a helyi lakosságnak természetes reprodukív képessége, illetve mennyire mezőgazdasági jellegű a vizsgált vidék. E faktor egyes értékei azokban a járásokban magasak, ahol az átlagosnál:

- magasabb a központi fűtéssel ellátott lakások aránya;
- magasabb a csatornázott lakások aránya;
- magasabb a természetes szaporodás;
- alacsonyabb a mezőgazdasági jellegű vállalkozások aránya;
- alacsonyabb a férfiakra jutó nők száma;
- valamivel magasabb a népsűrűség.

4. faktor: demográfiai helyzet

Ez a faktor mutatja meg, hogy milyen demográfiai helyzetben vannak az egyes járások: mennyire vonzzák a bevándorlókat, a lakosok mennyire nyilvánítják ki hosszú távú helyben élési szándékukat új lakás építésével, és mennyire jelenik ez meg a születések-halálozások arányában. E faktor egyes értékei azokban a járásokban magasak, ahol az átlagosnál:

- nagyobb pozitívumot mutat a vándorlási egyenleg;
- több új lakás épült az elmúlt években;
- magasabb a nők népességen belüli aránya;
- magasabb a természetes szaporodás;
- valamivel alacsonyabb a foglalkoztatás;

- valamivel magasabbak a havi keresetek.

Röviden összefoglalva az eddigieket, a következő megállapításokat tehetjük: az elemzésbe bevont 13 változó által leírt járási differenciákat négy faktor írja le, melyek modellen belüli magyarázó ereje alig tér el egymástól. Az első faktor azokkal a változókkal korrelál leginkább, melyek a helyi vállalkozási-vállalkozói aktivitásra utalnak. A második faktor a városias, legalábbis átlagnál városodottabb térségeket emeli ki, míg a harmadik – kissé összetettebb jelentés tartalommal – főleg a helyi infrastruktúra kiépültségére, a mezőgazdasági karakter hiányára, és ezekkel összefüggésben némileg a demográfiai arculatra is utal. A negyedik faktor már alapvetően egy népesedési képet tár elénk, összefüggésben az adott járások gazdasági helyzetével, jövedelemtermelő képességével. *E négy faktor együttes értelmezésben alapvetően elénk tárja Szlovénia járási szintű regionális különbségeinek térbeli vetületét.*

E gondolat nyomán készítettük el az iménti módszerrel létrehozott faktorértékek klaszter analízisét, meghatározva e bonyolult rendszeren belül öt, sajátos karakterrel bíró, egymástól jól elkülöníthető csoportot. A klaszterek középértékeit a 12. táblázat tartalmazza.

12. táblázat: A klaszterek (klaszterközpontok) főbb jellemzői

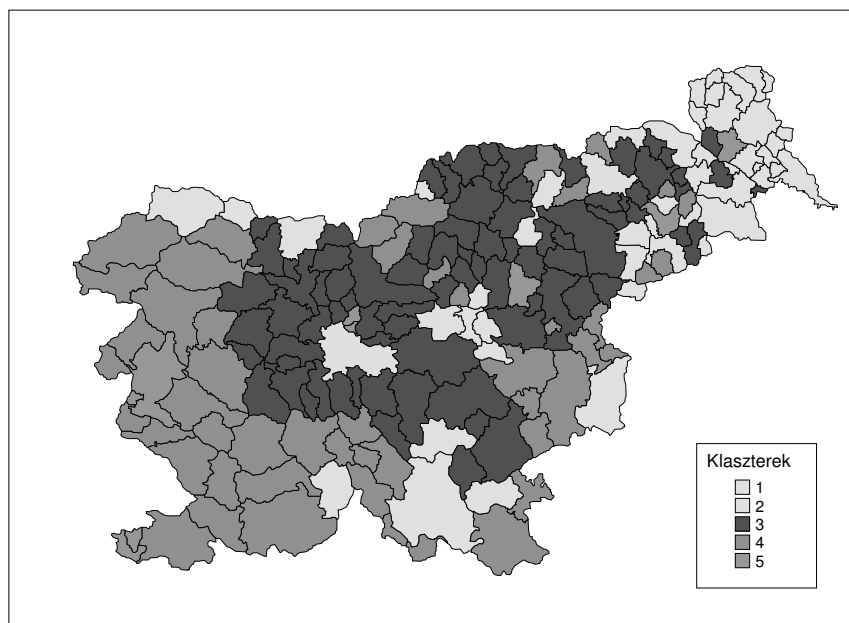
	Klaszterek				
	1	2	3	4	5
Vállalkozási aktivitás faktora	-0,61920	0,34639	-0,24433	0,68639	1,66546
Városodottság faktora	-0,10623	5,92441	-0,09851	-0,34855	2,09487
Helyi infrastruktúra faktora	-0,23237	0,35808	0,69085	-0,95784	0,10986
Demográfiai helyzet faktora	-0,99452	-1,40665	0,50086	0,23837	-0,32661
Elemsszám	48	2	83	50	9

Az öt klaszter járásait az 5. ábra segítségével szemléltetjük.

Az analízis során az első klaszterbe („periféria klaszter”) csupa olyan, összesen 48 darab járás került, melyek mind a négy faktor esetében kedvezőtlenebb helyzetben vannak az átlagnál. E csoport középértéke a demográfiai helyzetet leíró negyedik faktor esetében a legalacsonyabb, tehát ezen a területen mérhető e járások legnagyobb lemaradása. (A faktoranalízis egyik alapvető tulajdonsága, hogy az eredeti változók előzetes standardizálása következtében a faktorértékek átlaga tényezőcsoportonként minden esetben nulla, szórásuk pedig egy. Így ha faktorértékeket átlagolunk, alacsonyabb érték nagyobb elmaradottságot, magasabb érték magasabb fejlettséget jelent.)

5. ábra: Az egyes klaszterekbe tartozó járások területi elhelyezkedése

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 2001. alapján saját számítás*)

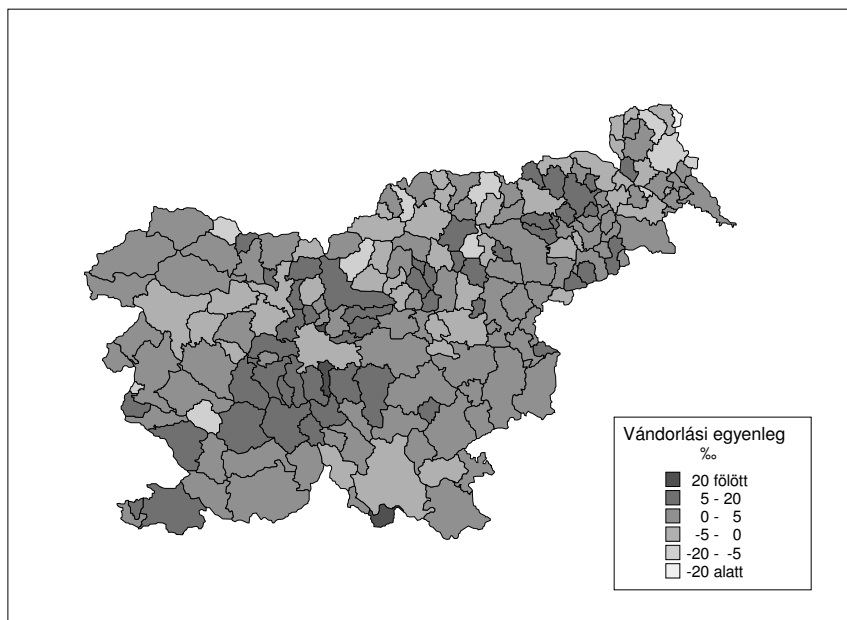
E csoportnak nemcsak a demográfiai mutatók, hanem a vállalkozói aktivitás terén is igen jelentős az átlagtól való lemaradása. Végigpillantva a többi klaszter értékein, elmondhatjuk azt, hogy ez a 48 járás képviseli Szlovéniában a teljeskörű elmaradottságot és válságot. E klaszter „pontfelhőjének közepén” a Podravska régió-béli (Dráva menti) Dornava járás található, vagyis ez az a terület, melynek értékei átlagban legközelebb vannak a klaszter többi tagjának (faktor)értékeihez. Ennek a klaszternek a szintén Podravska-béli Zavrč a legkevésbé tipikus tagja. Az 5. ábrán látható, hogy e csoport legtöbb tagja Pomurskában (22) és Podravskában (10), tehát az ország észak-keleti csücskében található. Általában elmondható az, hogy az ebbe a csoportba sorolt járások szinte kivétel nélkül peremterületeken fekszenek. Ez alól a legfontosabb kivételt Zasavska régió három járása jelenti: e bányászati-ipari vidék a főváros közelében, az ország közepén található, mintegy karakteres belső perifériát alkotva Szlovénián belül. (Itt hívjuk fel a figyelmet arra, hogy Zasavska területe mindössze erre a három járásra tagolódik, vagyis a teljes régió a legelmaradottabb kategóriába került.) Az imént elmondottak további adalékokat jelentenek a nagytérségi vizsgálatok során már megemlített országos szintű délnyugat-északkelet, illetve centrum-periféria tagoltság bizonyításához.

A második („nagyvárosi”) klaszterbe a városodottságot jellemző faktor kiemelkedően magas értéke miatt mindössze két járás, mégpedig a két legnagyobb város, Ljubljana és Maribor térsége került. Nem érhet minket meglepetésként, hogy a városodottsági jellemzők – népsűrűség, átlagos településnagyság, jövedelmek, foglalkoztatás – terén e két nagyváros és a közvetlen szomszédságukban lévő települések kiemelkednek az ország térszerkezetéből, ám azt is látnunk kell, hogy a vállalozási aktivitás és a helyi infrastruktúra kiépítettségének terén nem sokkal vannak jobb helyzetben, mint az átlag. A demográfiai tényezők terén ellenben kifejezetten nagy mértékű elmaradottságot mutatnak, demográfiai válságról tesznek tanúbizonyságot. Mindkét városi térségnek vándorlási vesztesége volt az adott évben; természetes szaporodásuk is negatív értéket mutat; e két tényező már önmagában határozott népességfogyásról árulkodik. Ez a jelenség egyrészt illeszkedik az európai trendhez: kontinensünkön jellemző a városok népességének elöregedése az alacsony természetes szaporodás, illetve természetes fogyás következtében. A negatív vándorlási egyenleg magyarázatát az *6. ábrán* figyelhetjük meg. Látható, hogy mind a főváros, mind Maribor körül minden járás vándorlási nyereséget könyvelhetett el a vizsgált időszakban; ez számunkra egyértelmű bizonyítéka a két nagyvárost érintő szuburbanizációnak. (Emellett minden bizonnyal más irányú folyamatok is lezajlanak a térben: a két város olyan gazdasági erőteret hoz létre maga körül, ami magához vonzza a vidéki, elmaradottabb térségek mobilis népcsoportjait, melyek tagjai nem a várost, hanem annak közvetlen környékét választják lakóhelyül.)

A harmadik („szuburbán”) klaszter a legnagyobb elemszámú csoportunk: 83 járás került ide a matematikai modell alkalmazása során. E klaszter tagjainak legfőbb jellegzetessége, hogy helyi infrastruktúrájuk kiépítettsége átlag feletti, sokkal kevesebb mezőgazdasági tevékenységet végző cég működik területükön, illetve demográfiai helyzetük sokkal kedvezőbb képet mutat, mint az ország átlaga. Ez azt jelenti, hogy ezekben a járásokban a legmagasabb a természetes szaporodás, ezek könyvelhették el az adott évben a legnagyobb vándorlási nyereséget. (Ha összevetjük az *5. és a 6. ábrát*, vizuálisan is egyértelművé válik ez az összefüggés.)

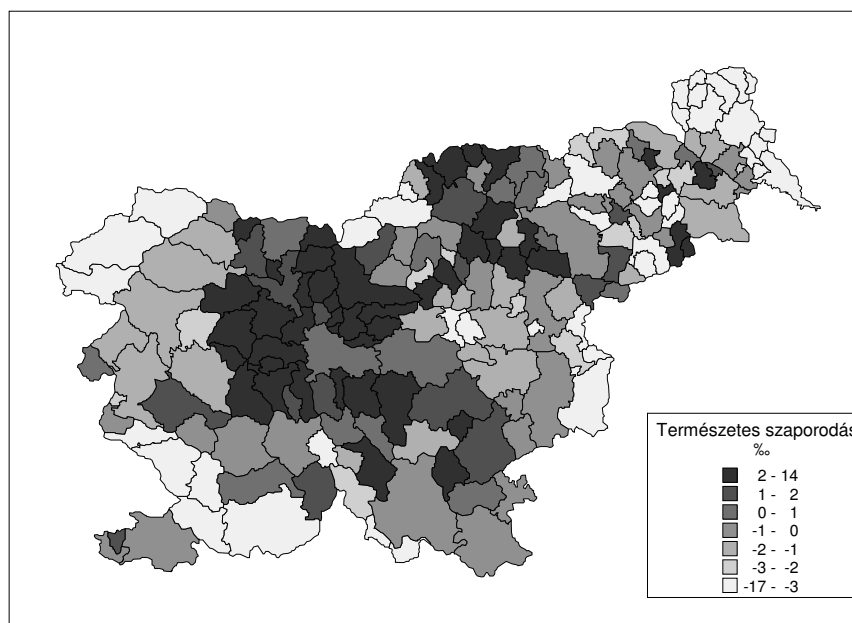
6. ábra: Vándorlási egyenleg Szlovénia járásaiban, 2001.

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 2001. alapján saját számítás*)

7. ábra: Természetes szaporodás Szlovénia járásaiban, 2001.

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 2001. alapján saját számítás*)

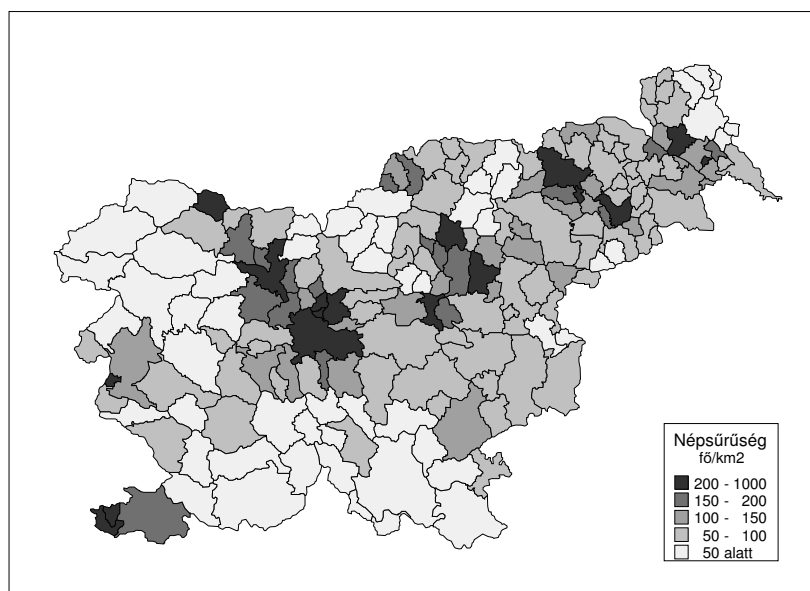
A 7. ábrán a természetes szaporodás/fogyás regionális különbségeit jelenítettük meg. Látható, hogy az e téren legmagasabb értékekkel rendelkező járások szinte mind a harmadik klaszterbe kerültek. A demográfiai helyzet határozza meg tehát leginkább e csoport összetételét. Gyakorlatilag itt találjuk a fent elemzett két nagyváros szomszédos, szuburbán területeit. (Ljubljana régiója, Osrednjeslovenska 30 járásából 20, a Maribor központú Podravska 34 járásából pedig 16 került ide.) A régió területéhez képest legnagyobb súllyal mégis az Osrednjeslovenska és Podravska között fekvő Savinjska képviselteti magát ebben a klaszterben: 32 járásából 19 ide tartozik. Ez által válik e klaszter által szinte homogénen lefedetté a tér a két nagyvárosi centrumtér között. E csoporton belül a többiektől legkisebb átlagtávolságra a faktortérben a Koroška-beli Vuzenica található. Ebben a tekintetben a podravskai Benedikt tér el leginkább a klaszter általános jellemzőitől.

A negyedik („vállalkozási”) klaszterbe kerültek azok a járások, ahol a legmagasabb a vállalkozási aktivitás, arányaiban a legtöbb gazdasági szervezet működik, és magas a foglalkoztatottság. Ennek az ötven járásnak bizonyos demográfiai jellemzőik is jobbak az átlagosnál: vándorlási nyereséget mutatnak fel, dinamikus lakásépítés folyik területükön, magasabb a nők népességen belüli aránya. Ezzel szemben legtöbbjük erőteljes természetes fogyást mutat, gyenge a helyi infrastruktúra kiépítettsége. Általában ritkán lakott területek ezek, viszonylag magas mezőgazdasági aktivitással és alacsonyabb jövedelmekkel. Az 5. ábra nagyon szépen mutatja, hogy e klaszter tagjai szinte tökéletesen egybefüggő területen helyezkednek, főleg az ország nyugati vidékein. Az olasz határ menti Goriška és Obalno-kraška, valamint az ez utóbbival szomszédos, horvát határ menti Notranjsko-kraška régiók járásai uralják e klasztert: ők alkotják a nyugati, egybefüggő sávot, kiegészülve Osrednjeslovenska és Gorenjska néhány járásával. Az itteni magas vállalkozási aktivitás valószínűsíthetően Olaszország közelségének köszönhető: egyrészt olasz és más nemzetiségű uniós befektetők érkezhettek erre a területre, másrészt az olasz vagy egyéb EU-s piacra termelő szlovén vállalkozók is nagy számban érkezhettek ide, bár éppen az olasz piac közelsége a helyi lakosok körében is magasabb vállalkozási aktivitást indukálhatott (jó példa erre a Citroën gyár befektetése Koperben és Senožečében (*Portrait of the regions 2000*)). Az ország egyéb részein szétszórva, főleg a peremterületeken találkozhatunk még e klaszter tagjaival. Egy kisebb egybefüggő rész feltűnik a horvát határ mellett, Novo Mesto, Krško, Črnomelj környékén. Itt több horvát befektetéssel találkozhatunk, valamint igen jelentős ágazat a turizmus. E klaszter pontfelhőjének közepén az Obalno-kraška-béli Hrpelje-Kozina

járást találjuk, míg az osrednjeslovenskai Osilnica karaktere tér el leginkább a csoport többi tagjának átlagos képétől.

8. ábra: A népesség területi elhelyezkedésének egyenlőtlenségei Szlovéniában

(Forrás: *Statistical Yearbook of the Republic of Slovenia 2001. alapján saját számítás*)

Az ötödik („kisvárosi”) klaszterbe Szlovénia kisebb városi központjai közül került be néhány. Fő jellemzőik a magas népsűrűség, nagyobb településnagyság, nagyobb foglalkoztatás, jobb keresetek, valamint az átlagnál jóval magasabb vállalkozási aktivitás, a helyi infrastruktúra jó kiépítettsége. Emellett azonban kedvezőtlen demográfiai helyzetben vannak: elvándorlás, alacsony természetes szaporodás jellemzi, vagy éppen természetes fogyás sújtja e csoport több tagját is. Mivel városokról nem áll rendelkezésünkre sem alaptérkép, sem statisztikai adat, megpróbáltuk indirekt módon szemléltetni Szlovénia urbánus területeit: mivel a városok, városi járások népsűrűsége általában jóval magasabb, mint a falusias vidékéké, térképen ábrázoltuk az ország népsűrűségi viszonyait. (8. ábra) Ily módon könnyedén igazolni lehet a népsűrűség fontos szerepét e klaszter kialakításában.

E klaszter két legtipikusabb tagja az Isztria-félsziget két járása: Pirano (Piran) és Isola (Izola). Ide került három régióközpont is: Nova Gorica, Celje és Murska Sobota (Muraszombat). Ebből adódóan e kilenc járás nem alkot összefüggő területet a földrajzi térben. Hatuk azonban párokba rendeződik. A már említett Pirano és Isola; az olasz határ mentén két goriškai járás, Nova Gorica és Šempeter-Vrtojba; valamint Ljubljánától északra két szuburbán központ, Mengeš és Trzin. (Egyébként ez utóbbi járás különbözik leginkább a csoport általános

jellemzőitől.) Érdemes megfigyelnünk, hogy magasabb jövedelmekről, nagyobb vállalkezési aktivitásról esett szó e csoporttal kapcsolatban, és a klaszter tagjainak fele – csakúgy, mint az előző klaszter esetében – az olasz határ közvetlen közelében található. Az ország keleti felében lévő három város – Celje, Ptuj és Murska Sobota – viszont lokális térségi szerepkörénél fogva került ide: viszonylag elmaradott régiójukból kiemelkednek kedvező gazdasági helyzetükkel, társadalmi-gazdasági tömegükkel.

Tanulmányunk végén, mintegy összefoglalva az elmondottakat, azt állapíthatjuk meg, hogy Szlovénia térszerkezete a társadalmi-gazdasági állapotok és folyamatok tekintetében egyáltalán nem homogén. Alapvetően eltér egymástól az ország délnyugati és északkeleti térségeinek gazdasági arculata, de mindkét országrész különbözik a centrális fekvésű területektől is. Ennek okai természeti tényezőkben, történelmi hagyományokban, az országon belüli földrajzi fekvés szerepének felértékelődésében keresendők. A demográfiai folyamatok terén élesebb törésvonalak tagolják az országot. Legragyogóbb példái ennek a természetes szaporodás és fogyás regionális határvonalai, vagy a vándorlási nyereséget, illetve veszteséget elszenvedő területek különbségei. Mindemellett a különféle matematikai statisztikai módszerek segítségével elvégzett elemzéseink azt a képet erősítették meg bennünk, hogy Szlovénia nem tartozik Európa legnagyobb regionális egyenlőtlenségekkel jellemezhető országai közé; számos olyan államot találhatunk kontinensünkön, köztük Magyarországot, ahol a területi differenciák a legtöbb tekintetben messze meghaladják a szlovén szintet.

Felhasznált irodalom:

- Brejč, M. –Vlaj, S. (2000) Önkormányzatiság Szlovéniában, különös tekintettel a regionalizációra. In: Horváth Gy. (szerk.) *A régiók szerepe a bővülő Európai Unióban*. MTA RKK, Pécs.
- Tüske T. (2001) Területi gondolkodás és regionalizmus Szlovéniában. In: Mezei C. (szerk.) *Évkönyv 2001*. PTE, Pécs.
- Nemes Nagy J. (1984) Területi egyenlőtlenségi mutatók. In: Sikos T. T. (szerk.) *Matematikai és statisztikai módszerek alkalmazási lehetőségei a területi kutatásokban*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Major K. – Nemes Nagy J. (1999) Területi jövedelemegyenlőtlenségek a kilencvenes években. *Statisztikai Szemle*. 6. pp. 397-421.
- Slovenia (2000) *Portrait of the regions*. European Commission

SZLOVÉNIA REGIONÁLIS BEOSZTÁSA (1999)

<u>1 Pomurska</u>	115 Starše	<u>5 Zasavska</u>	<u>9 Gorenjska</u>
2 Beltinci	181 Sveta Ana	34 Hrastnik	3 Bled
152 Cankova	182 Sveti Andraž v Slov. goricah	129 Trbovlje	4 Bohinj
15 Črenšovci	185 Trnovska vas	142 Zagorje ob Savi	12 Cerklje na Gorenjskem
156 Dobrovnik/Dobronak	135 Videm		27 Gorenja vas - Poljane
29 Gornja Radgona	143 Zavrč	<u>6 Spodnjeposavska</u>	41 Jesenice
31 Gornji Petrovci	191 Žetale	9 Brežice	163 Jezerško
158 Grad		54 Krško	52 Kranj
161 Hodoš/Hodos	<u>3 Koroška</u>	110 Sevnica	53 Kranjska Gora
47 Kobilje	16 Črna na Koroškem		82 Naklo
166 Križevci	25 Dravograd	<u>7 Dolenjska</u>	95 Preddvor
56 Kuzma	74 Mežica	17 Črnomelj	102 Radovljica
59 Lendava/Lendva	76 Mislinja	157 Dolenjske Toplice	117 Šenčur
63 Ljutomer	81 Muta	73 Metlika	122 Škofja Loka
78 Moravske Toplice	93 Podvelka	170 Mirna Peč	131 Tržič
80 Murska Sobota	175 Prevalje	85 Novo mesto	146 Železniki
86 Odranci	101 Radlje ob Dravi	109 Semič	147 Žiri
97 Puconci	103 Ravne na Koroškem	119 Šentjernej	192 Žirovnica
100 Radenci	177 Ribnica na Pohorju	121 Škocjan	
176 Razkrižje	112 Slovenj Gradec	130 Trebnje	<u>10 Notranjsko-kraška</u>
105 Rogašovci	141 Vuzenica	193 Žužemberk	150 Bloke
33 Šalovci			13 Cerknica
116 Sveti Jurij	<u>4 Savinjska</u>	<u>8 Osrednjeslovenska</u>	38 Ilirska Bistrica
10 Tišina	149 Bistrica ob Sotli	5 Borovnica	65 Loška dolina
132 Turnišče	151 Braslovče	8 Brezovica	91 Pivka
187 Velika Polana	11 Celje	20 Dobrepolje	94 Postojna
188 Veržej	154 Dobje	21 Dobrova - Polhov Gradec	
	155 Dobrna	22 Dol pri Ljubljani	<u>11 Goriška</u>
<u>2 Podravska</u>	30 Gornji Grad	23 Domžale	1 Ajdovščina
148 Benedikt	51 Kozje	32 Grosuplje	6 Bovec
153 Cerkevjak	57 Laško	162 Horjul	7 Brda
18 Destnik	62 Ljubno	37 Ig	14 Cerkno
24 Dornava	67 Luče	39 Ivančna Gorica	36 Idrija
26 Duplek	79 Mozirje	43 Kamnik	44 Kanal
28 Gorišnica	83 Nazarje	48 Kočevje	46 Kobarid
159 Hajdina	92 Podčetrtek	164 Komenda	75 Miren - Kostanjevica
160 Hoče - Slivnica	173 Polzela	165 Kostel	84 Nova Gorica
42 Juršinci	174 Prebold	60 Litija	183 Šempeter - Vrtojba
45 Kidričevo	99 Radeče	61 Ljubljana	128 Tolmin
55 Kungota	106 Rogaška Slatina	64 Logatec	136 Vipava
58 Lenart	107 Rogatec	66 Loški Potok	
167 Lovrenc na Pohorju	120 Šentjur pri Celju	68 Lukovica	<u>12 Obalno-kraška</u>
69 Majšperk	114 Slovenske Konjice	71 Medvode	19 Divača
70 Maribor	124 Šmarje pri Jelšah	72 Mengeš	35 Hrpelje - Kozina
168 Markovci	125 Šmartno ob Paki	77 Moravče	40 Izola/Isola
169 Miklavž na Dravskem polju	180 Solčava	88 Osilnica	49 Komen
171 Oplotnica	126 Šoštanj	104 Ribnica	50 Koper/Capodistria
87 Ormož	127 Štore	123 Škofljica	90 Piran/Pirano
89 Pesnica	184 Tabor	179 Sodražica	111 Sežana
172 Podlehnik	133 Velenje	186 Trzin	
96 Ptuj	137 Vitanje	134 Velike Lašče	
98 Rače - Fram	139 Vojnik	138 Vodice	
108 Ruše	189 Vransko	140 Vrhnika	
178 Selnica ob Dravi	190 Žalec		
118 Šentilj	144 Zreče		
113 Slovenska Bistrica			